

Ի Վ Ա Ն Թ ՈՒՐ Կ Ե Ն Ե Վ

Յ Ա Ղ Թ Ա Կ Ա Ն Ս Ի Ր Ո Յ Ե Ր Գ Ը

Թ.

Վալէրիան իսկոյն քնեց, բայց, Պարբիօն չէր կարողանում քնել: Գիշեր-
ուայ լուսթեան մէջ, ամէն բան որ տե-
սել էր, ամէն բան որ զգացել էր, ներ-
կայանում էին աւելի կենդանի կերպով:
Նա ինքն իրան տակաւին աւելի յամա-
ռօրէն տալիս էր հարցեր, որոնց ինչ-
պէս առաջ, պատասխան չէր գտնում:
«Մի՞թէ Մուծծիօն իսկապէս մի կա-
խարդ էր դարձել, եւ մի՞թէ նա արդէն
թունաւորած չէր Վալէրիային: Նա հի-
ւանդ էր ... բայց ի՞նչ էր նրա հիւան-
դութիւնը»: Երբ պառկեցաւ, գլուխը
ձեռքերում, բռնելով իր տենդոտ շունչը
ու վշտագին խորհրդածութեանց անձ-
նատուր, լուսինը՝ նորից բարձրացաւ
անամպ երկնակամարի վրայ եւ, նրա
ճառագայթների հետ միասին, կիսա-
թափանցիկ պատուհանի ապակիների
միջից, սկսաւ, տաղաւարի ուղղութիւ-
նից — կամ արդեօք այդ Պարբիօի երեւա-
կայութիւնն էր — գալ մի փափուք,
ինչպէս մի թեթեւ անուշահոտ հոտանք.
ապա մի թախանձազին տարփատենչ
մրմունջ լսուեց ... եւ այդ վայրկեա-
նում Պարբիօն նկատեց, որ Վալէրիան
սկսում էր նուազկոտօրէն երերուել:
Ցնցուեց, նայեց. Վալէրիան վեր կա-

ցաւ, նախ կամացուկ սահեցուց մէկ
ոտքը, ապա միւսը դուրս հանեց անկող-
նուց, եւ լուսնից հրապուրուած մէկի
նման, իր անկենդան աչքերը անշարժ
սեւեռած առջևը, ձեռները տարածե-
լով, սկսեց շարժուել դէպ ի պարտէզը:
Պարբիօն վայրկենապէս վազեց միւս
սենեակի դռնից դուրս, եւ արագապէս
դառնալով տան շուրջը, նիզեց դուռը,
որ առաջնորդում էր դէպ ի պարտէզը
...: Հազիւ թէ ձեռքը նիզին էր դրած
երբ զգաց թէ մէկը աշխատում էր բաց
անել դուռը ներսի կողմից, հրելով նո-
րից եւ նորից... եւ ապա, այնտեղից
լսուեց մի ողորմուկ տարփակէզ հեծե-
ծանք ...

«Բայց Մուծծիօն քաղաքից չի վե-
րադարձել» փայլատակուեց Պարբիօի
գլխում, եւ նա խուժեց դէպ ի տաղաւա-
րը ...:

Ի՞նչ տեսաւ:

Գալիս էր դէպ ի նա, լուսնի ճա-
ռագայթների ներքեւ ակնախտիկ կեր-
պով փայլող արահետից, Մուծծիօն.
նա շարժւում էր մի լուսնոտի նման,
ձեռները իր առջեւ կարկառած, աչքերը
բաց, այլ առանց տեսնելու ... Պարբիօն
վազեց դէպ ի նա, բայց նա ուշադրու-
թիւն չդարձնելով շարժուեց առաջ,

քայլում էր միակերպ, քայլ առ քայլ, եւ նրա խստաբարոյ դէմքը լուսնի լուսով ժպտում էր Մալայեցուն նման: Փաբիօն կարող էր կանչել նրան իր անունով... բայց այդ վայրկեանում, իր ետեւից, տան միջից, լսեց մի պատուհանի ճոնչոցը ...:

Նայեց իր շուրջը ...

Այո՛, ննջասենեակի պատուհանը բացուել էր վերից մինչեւ վարը, եւ վալէրիան, մէկ ոտքը դնելով յեցուկի վրայ, կանգնեց պատուհանի մէջ ... նրա ձեռները կարծես որոնում էին Մուծծիօին ... Թւում էր թէ նա աւելի քան ճիշդ էր թափում դնալ դէպ ի նա ...:

Անասելի մի գայրոյթ լցրեց Ֆաբիօի կուրծքը մի յանկարծաստ ներխուժումով: «Նզովեա՛լ կախարդ, աղաղակեց կատաղութեամբ, եւ բռնելով մէկ ձեռքով Մուծծիօի կոկորդից, միւս ձեռքով շօշափեց իր դօստիւմ դաշոյնը, եւ միեւնոյն շնորհը նրա կողքին մէջ, մինչեւ դաստակալը:

Մուծծիօն արձակեց մի բարձրաձայն ճիչ, եւ դնելով ձեռքը վէրքին վրայ, դողդողալով վազեց դէպ ի տաղաւարը: Բայց միեւնոյն վայրկեանում, երբ Ֆաբիօն դաշնահարեց նրան, վալէրիան բարձրաձայն ճչաց, եւ ընկաւ դետինը մանգաղից կտրուած խոտի նման:

Փաբիօն վազեց դէպ ի նա, բարձրացնելով նրան, տարաւ անկողինը ու սկսեց խօսել նրան ...

Նա անշարժ պառկած մնաց մի երկար ժամանակ, բայց վերջապէս բաց արեց աչքերը, մի խոր, բեկուած, երանաւէտ հառաչանք արձակեց, նման մէկին, որ մազապուրճ աղատուած է անմիջական մահից, տեսաւ իր ամուսնուն, եւ փաթաթելով բազուկները նրա վզով՝ սողաց դէպ ի նրա մօտ, «Դո՛ւն, դո՛ւն ես» թոթովեց: Աստիճանաբար

ձեռները թուլացան, նրա գլուխը թեքուեց դէպ ի ետ, եւ մի երանաւէտ ժպիտով մըմնջաց – «Փա՛ռք Աստուծոյ, բոլորը վերջացաւ... Բայց որքա՛ն յոգնած եմ զգում ինձ»: Եւ ընկաւ մի խոր բայց ոչ ծանր քունի մէջ:

Ժ.

Փաբիօն նստեց նրա անկողինին մօտ եւ ընաւ աչքերը չվերցնելով նրա գունատ, ընկճուած, բայց արդէն խաղաղած դէմքից, սկսեց անդրադառնալ այն բանի վրայ, ինչ որ պատահել էր ... եւ նոյնպէս, թէ ի՞նչպէս այժմ պէտք է շարժուէր, ի՞նչ քայլ պէտք է առնէր: Եթէ ինք սպանել էր Մուծծիօին – եւ յիշելով թէ որքան խորը մտել էր դաշոյնը նրա կողքին, այդ մասին կասկած չունէր, – չէր կարելի այդ թաղցնել: Նա պէտք էր այդ մասին տեղեկացնէր արքիդուքսին, դատաւորներին ... բայց ինչպէ՞ս բացատրել, ի՞նչպէս նկարագրել մի այդպիսի անըմբռնելի արարք: Նա, Փաբիօն, իր սեփական տան մէջ սպանել է իր մերձաւոր աղաղականին, իր ամենասիրելի բարեկամին: Նրանք պիտի հարցնեն՝ «Ի՞նչու համար, ի՞նչ հիման վրայ ...»: Բայց եթէ Մուծծիօն մեռա՞ծ չէ: Փաբիօն չի կարող հանդուրժել մնալ անորոշութեան մէջ: Եւ ապահովելով ինքն իրան, թէ վալէրիան քնած է, նա զգուշութեամբ վեր կացաւ իր աթոռից, եւ տանից դուրս գալով քայլերը ուղղեց դէպ ի տաղաւարը: Ամեն բան լուռ էր այնտեղ, միայն մէկ պատուհանում մի լոյս էր երեւում:

Ճնշուած սրտով բաց արեց դուռը (այնտեղ կային տակաւին արիւնթաթախ մատներ ճեղքեր, եւ արիւնի սեւ կաթիլներ կային աւազոտ ճանապարհի

վրայ) եւ անցաւ առաջին մութ սենեակի միջից ... ու կանգնեց անշարժ դրան չէմքում, ընկճուած՝ ապշութիւնից: Սենեակի մէջտեղում, մի պարսկական զորգի վրայ, մի ոսկեհուռ ծաղկենկար բարձ իր գլխի ներքոյ, Մուծծիօն, անգամները ուղիղ դուրս երկնցուցած, պառկել էր, ծածկուած մի լայնատարած եւ սեւանկար կարմիր շալով: Նրա դէմքը, մոմի նման դեղնագոյն, փակուած աչքերով եւ կապուտացած կողերով, դարձած էր դէպ ի առաստաղը, ոչ մի շունչ չէր զգացուի նրա մէջ. թրւում էր մի գիակ: Նրա ոտքերի կողմը՝ ծնրադիր նստել էր Մալայեցին, որ նոյնպէս ծածկուել էր մի կարմիր շալով: Նա իր ձախ ձեռքում բռնել էր մի ինչ որ անծանօթ տունկի ճիւղ, վայրի ձարխոտի նման, եւ թեթեւ ծռուելով դէպ ի առաջ, ակնապիչ, անթիթ նայում էր իր տիրոջը: Մի փոքրիկ ջահամրացուել էր տախտակամածի վրայ, որ վառուում էր մի դեղնագոյն բոցով, եւ միակ լոյսն էր սենեակում: Բոցը չէր պլպլում ոչ էլ մխում: Մալայեցին չչփոթուեց Պարիօն ներս մտնելուցը: Նա պարզապէս աչքերը նրան դարձրեց, եւ նորից հակեց նրանց Մուծծիօն վրայ: Ժամանակ առ ժամանակ նա բարձրացնում եւ ցածացնում էր ճիւղը, ու ձօնում նրան օգուտ, եւ իր համր շրթները կամաց կամաց անջատուում եւ շարժւում էին, որպէս թէ արտասանէին անձայն խօսքեր: Տախտակամածի վրայ, Մալայեցու եւ Մուծծիօն միջեւ, փրուուել էր դաշոյնը, որով Պարիօն հարուածել էր իր բարեկամին: Մալայեցին ճիւղով մէկ հարուած զարկեց արիւնլուայ դաշոյնին: Մի բոպէ անցաւ ... մի ուրիշ եւս: Պարիօն մօտեցաւ Մալայեցուն, եւ ծռելով դէպ ի նա, հարցրեց նրան ցած ձայնով, «Մեռած է»: Մա-

լայեցին խոնարհեց գլուխը վերից վար, եւ արձակելով աջ ձեռքը շալից, տիրաբար մատնանչեց դուռը: Պարիօն ուզում էր կրկնել իր հարցումը, բայց հրամայող ձեռքի կեցուածքը կրկնուել էր, եւ Պարիօն զնայ դուրս սրտմտած, զարմացած, բայց հնազանդ:

Նա դտաւ Վալէրիային քնած, ինչպէս առաջ, եւ նոյն իսկ մի աւելի հանդարտ դէմքի արտայայտութիւնով: Նա չհանուեց, բայց նստեց պատուհանի մօտ, գլուխը ձեռքերով, եւ միանգամ եւս խորասուզուեց խորհուրդների մէջ: Ծագող արեւը գտաւ նրան տակաւին մի եւնոյն տեղում: Վալէրիան չէր զարթնել:

ԺԱ.

Պարիօն մտադրուեց սպասել մինչեւ նրա զարթնելը եւ ապա պատրաստուել ճանապարհուելու դէպ ի Ֆէրրարա, երբ մէկը թեթեւ կերպով զարկեց դուռը: Պարիօն դուրս ելաւ եւ տեսաւ իր ծերունի մատակարար Անտօնիօն: «Սինեօր» — սկսեց ծերունին — Մալայեցին ճիւղ հիմա տեղեկացրեց ինձ, որ սինեօր Մուծծիօն ծանրապէս հիւանդացել է, եւ ցանկանում է, որ իր գոյքերը փոխադրուին քաղաք, եւ միաժամանակ նա խնդրում է ձեզանից թոյլ տալ նրան ունենալ ծառաներ որպէս զի օգնեն տեղաւորելու իրեղէնները. խընդրում է նաեւ որ ճաշի ժամանակ հաճիք ուղարկել կապոցակիր ձիեր եւ թամբուած ձիեր, եւ մի քանի ուղեկիցներ՝ ճանապարհորդութեան համար: Թոյլ տալո՞ւ էք»:

«Մալայեցի՞ն տեղեկացրեց ձեզ այդ», հարցրեց Պարիօն. «ի՞նչ կերպով. նա համր է»: «Ահաւասիկ, սինեօր, այն թուղթը, որի վրայ նա գրեց, բոլորը մեր լեզուով, եւ շատ ճշդու-

թեամբ:» «Եւ Մուծծիօն ասում ես հիւ-
ւա՞նդ է»: «Այո, նա խիստ ծանր հիւանդ
է, եւ ոչ ոք չի կարող տեսնել»: «Նրանք
բժիշկի դիմե՞լ են»: «Ոչ, Մալայեցին
թոյլ չի տուել»: «Եւ այս Մալայեցի՞ն
գրեց»: «Այո՛, նա ինքը գրեց»: Փարիօն
մի քանի բոպէ չխօսեց: «Ապա, այդ
դէպքում, կարգադրի՛ր բոլորը, ասաց
նա վերջապէս: Անտօնիօն հեռացաւ:

Փարիօն չփոթուած մի ակնարկ նե-
տեց իր ծառայի ետեւից: «Ուրեմն, նա
չէ մեռա՞ծ», մտածեց ... եւ չէր իմա-
նում հրճուե՞լ, թէ տրտմէր: «Հիւ-
ւա՞նդ» ... բայց մի քանի բոպէ առաջ
նա մի դիակ էր, որին իր աչքովը տե-
սել էր: Փարիօն վերադարձաւ Վալէ-
րիային: Նա դարձնելով բարձրացրեց
գլուխը. ամուսինն ու կինը փոխանակե-
ցին մի երկար նայուածք, նշանակու-
թիւնով լեցուն:

«Նա գնացե՞լ է», ասաց Վալէրիան
յանկարծախի:

Փարիօն գողգողաց. «Ի՞նչպէս թէ
գնացել է, «Ի՞նչ ուզում ես ասել» ...:

«Նա մեկնե՞լ է այստեղից ...» շա-
րունակեց Վալէրիան:

Մի բեռ ընկաւ Փարիօի սրտից:
«Ո՛չ, տակաւին այսօր գնալու է»:

«Եւ ես նորից երբեք, երբեք պիտի
չտեսնե՞մ նրան»:

«Ո՛չ, երբե՛ք»:

«Եւ այս երազները նորից չե՞ն վե-
րադառնալու»:

«Ո՛չ»: Վալէրիան նորից արձակեց
հանգստացման մի խոր հառաչանք, եւ,
մի երանաւէտ ժպիտ մի անգամ եւս ե-
րեւեցաւ նրա շրթների վրայ:

Նա բռնեց իր ամուսնու երկու ձեռ-
ները.

«Եւ մենք երբեք խօսելու չենք նրա
մասին, երբե՛ք. լսո՞ւմ ես, սիրելիս,
... եւ ես թողնելու չեմ իմ սենեակը

մինչեւ որ նա գնացած լինի: Եւ հիմա,
ուղարկիր ինձ իմ նախնիները ... բայց
սպասիր, — մէկ կողմ տար այդ բանը —
նա մատնացոյց արաւ Մուծծիօի կողմից
տրուած մարգարտեայ մանեակը, որ
կեցած էր անկողնին կից, մի փոքրիկ
սեղանի վրայ — եւ նետիր նրան խկոյն
մեր ամենախոր ջրհորին մէջ: Գրկիր
ինձ, ես քո Վալէրիան եմ, եւ է՛լ մի
գար ներս, ինձ մօտ, մինչեւ ... նրա
գնալը»:

Փարիօն առաւ մանեակը, — նրա
մարգարտները, որ այնքան սիրել էր,
այժմ մղտացած էին երեւում — եւ ա-
րաւ ինչպէս իր կինը տնօրինեց: Ապա,
նա վար իջաւ, պարտէզի շուրջը թափա-
ռելու. նայեց հեռուից դէպ ի տաղաւա-
րը, որի շուրջը մեկնումի շարժման
պատրաստութիւններ էին սկսուել: Ըս-
պասաւորները դուրս էին բերում ար-
կղներ, բեռնաւորում էին ձիերը... բայց
Մալայեցին նրանց մէջ չէր: Մի անգի-
մադրելի մղում Փարիօին ստիպեց մի
անգամ եւս նայելու ինչ որ կատարւում
էր տաղաւարում: Նա վերջիչեց, որ ե-
տեւում գաղտնի մի դուռ կար, որից
կարող էր հասնիլ ներսի սենեակը, որ-
տեղ Մուծծիօն առաւօտուն պառկել էր:
Նա գաղտնի կերպով պտրտեց դրան
շուրջը, եւ գտաւ նրան չկղպուած, եւ,
անջատելով մի ծանր վարագոյրի փակ-
ուած ծալքերը, նրանց միջից մի վարա-
նոտ ակնարկ պտրտցուց սենեակի վը-
րայ:

ԺԲ.

Մուծծիօն այժմ պառկած չէր դուռ-
զին վրայ: Հագնուած, իրր թէ ճամ-
բորդելու էր, նա նստել էր մի բազկա-
թոռի վրայ, բայց մի դիակի էր նմա-
նում, ճիշդ ինչպէս Փարիօի առաջին
այցելութեան ժամանակ: Նրա ընդար-

մացած գլուխը ընկել էր աթոռի ետեւը, եւ նրա դէպ առաջ երկարած ձեռները դեղին, անկենդան, կարծրացած, կախուել էին իր ծունկերի վրայ: Նրա կուրծքը չէր ելեւէջում: Աթոռին մօտ, տախտակամածին վրայ, որտեղ չորացած խոտածաղիկները տերեւները փրուել էին, կանգնած էին մի քանի տափակ թասեր մի սեւ հեղուկով լցուած, որը արտաշնչում էր մի զօրաւոր հոտ գրեթէ հեղձուցիչ, մշկախղի հոտ: Իւրաքանչիւր թասի շուրջը պլլուել էր պղնձագոյն մի փոքրիկ օձ, ոսկի աչքերով, որ ժամանակ առ ժամանակ շողշողում էին, այն ինչ ուղղակի Մուծծիօի դիմացը, երկու քայլ նրանից հեռու, երեւում էր Մալայեցու երկար կերպարանքը, փաթաթուած՝ մի վերարկուի մէջ բաղմագոյն ծաղիկներով դիպակից, որը կապուած էր էր մէջքի շուրջը մի վագրի պոչով. մի սրածայր խոյրի ձեւ ունեցող գլխարկ դրած էր գլխին: Բայց նա անշարժ չէր: Մի վայրկեան նա ակնածանքով խոնարհում էր վար, եւ թւում էր թէ աղօթում էր, իսկ միւս վարկեանում, ինքն իրան վեր քաշում էր իր բովանդակ բարձրութիւնով, նոյն իսկ կանգնելով ոտի մատների ծայրերի վրայ. եւ ապա, մի ներդաշնակ շարժումով, լայն տարածում էր բազուկները, ու յարաաւելութեամբ շարժւում էր դէպ ի Մուծծիօն: Թւում էր, որ սպառնում եւ կամ հրամայում էր նրան, յօնքերը պոստելով, ոտքը դետինը զարնելով: Այս բոլոր գործողութիւնների համար, երեւում էր որ նա մեծ ճիգ էր թափում, նոյն իսկ ի վնաս իր անձին. նա շնչում էր ծանր կերպով եւ քրտինքը հոսում էր իր ճակատից:

Յանկարծ նստեց գետնին վրայ, եւ քաշելով մի լեցուն շունչ, յօնքերը կրնձոտած՝ անհուն ջանքով իր ամուր

սեղմած ձեռները երկարում էր դէպ ի նա, որպէս թէ նրանցում մի սանձ բռնած լինէր: Եւ Ֆարիօն մի աննկարագրելի սարսափով տեսաւ, որ Մուծծիօի գլուխը կամաց կամաց բարձրանալով աթոռի ետեւից շարժուեց դէպ ի առաջ՝ հետեւելով Մալայեցու ձեռներին: Մալայեցին թոյլ տուեց, որ նա ընկնէր վար եւ Մուծծիօի գլուխը նորից ծանրապէս ընկաւ դէպ ի յետ: Մալայեցին կրկնեց իր շարժումները, եւ գլուխը հլու կերպով նրան հետեւելով կրկնեց նոյն շարժումները: Թասերում գտնուած սեւ հեղուկը սկսեց արձագանգել մի նուազ զանգականման հնչիւն, եւ եւ պղնձագոյն օձերը ազատօրէն պլլում էին նրանցից իւրաքանչիւրի շուրջը: Ապա, Մալայեցին դէպ առաջ մի քայլ առաւ, եւ բարձրացնելով արտեւանունքը անհունապէս լայն բաց արեց աչքերը եւ խոնարհեցրեց գլուխը դէպ ի Մուծծիօն: Եւ մեռած մարդու կոպերը դողդղացին, տարտամ կերպով բաժանուեցին, եւ նրանց տակից կարելի էր տեսնել աչքի գունդերը, աղօտ՝ որպէս կապար: Մալայեցու դէմքը պայծառ էր յաղթական հպարտութիւնով եւ հրճուանքով, մի հրճուանք՝ որ գրեթէ չարաբարոյ էր. նա լայն կերպով բաց արեց բերանը եւ կրծքի խորքից մի երկարաձիգ ոռնոց արձակեց . . . : Մուծծիօի չրթներն էլ անջատուեցին, եւ մի նուազ հեծիւն դուրս էր նրանց վրայ, ի պատասխան այդ անմաքդկային ձայնին . . . : Բայց այս միջոցին Ֆարիօն այլեւս չէր կարողանում տոկալ, նա երեւակայում էր, որ ինք ներկայ էր մի ինչ որ դիւային թովչութեան: Նա եւս մի ճիշտ արձակեց եւ խուժելով դուրս, վազեց դէպ ի տուն այնքան արագ որքան որ կարող էր, վազելու ասեն երեսը խաչակնքելով եւ աղօթքներ կրկնելով:

ԺԳ.

Երեք ժամից յետոյ, Անտոնիօն եկաւ նրա մօտ, եւ յայտնեց նրան, թէ ամէն բան պատրաստ է, եւ թէ բոլոր իրերը ծրարուած լինելով՝ սինեօր Մուծծիօն պատրաստուած է մեկնելու: Առանց մի բառով պատասխանելու իր ծառային, Փարիօն գնաց դուռս պատշգամբի վրայ, ուրտեղից կարելի էր տեսնել ամարանոցը: Մի քանի կապոցակիր ձիեր խմբուեցին նրա շուրջը, մի հովիտ մարտաձի, որ թամբուել էր երկու հեծնողների համար, առաջնորդում էր դէպ ի սանդուխի աստիճանները, ուր գլխաբաց կանգնել էին սպասաւորները՝ զինուած առաջնորդների հետ: Ամարանոցի դուռը բացուեց, եւ օգնութեամբ Մալայեցու, — որը մի անգամ եւս հագել էր իր սովորական տարազը, — Մուծծիօն երեւեց: Նրա դէմքը մեռելի նման էր, եւ ձեռները կախուել էին մեռած մարդու ձեռների նման, բայց նա քայլում էր ... այո՛, դրականապէս քայլում էր, եւ ուղղաբերձ նստելով ձիու վրայ, նա շօշափելով դտաւ սանձը: Մալայեցին դնելով ոտները ասպանդակին՝ ոտանեց վեր, նրա ետեւը, թամբին վրայ եւ բազուկներովը դրկեց նրան, որից յետոյ ամբողջ խումբը ճամբայ ելաւ:

Ձիերը շարժուեցին, եւ երբ մի շրջան արին տան առջեւը, Փարիօն կարծեց որ Մուծծիօի թուխ դէմքում փայլում էին երկու բիծեր ... Կարո՞ղ էր լինել, որ նա աչքերը դարձրած լինէր իր վրայ: Մալայեցին միայն խոնարհուեց դէպ ի նա: ... Հեզնականօրէն, ինչպէս միշտ:

Վալէրիան այս բոլորը տեսա՞ւ արդեօք: Նրա պատուհանի փեղկերը փակուած էին ... բայց կարող էր լինել, որ նա կանգնած լինէր նրանց ետեւում:

ԺԴ.

Ճաշի ժամանակ Վալէրիան եկաւ ճաշասենեակը, եւ չափազանց հանդարտ եւ սիրալիր էր, սակայն եւ այնպէս նա դեռեւս զանգատուած էր յոգնածութիւնից: Բայց այժմ նրանում գրեթէ յուզում չկար, նրա նախկին շարունակական շփոթութիւնն ու գաղտնի սարսափը չկար: Եւ երբ Մուծծիօի մեկնելուց մէկ օր յետոյ, Փարիօն նստեց նորից աշխատելու նրա նկարի վրայ, գտաւ նրա դէմքում մաքուր եւ անմեղ արտայայտութիւնը, որի վայրկենական խաւարումը այնքա՛ն վրդովել էր իրան ... եւ նրա վրձինը հաւատարմօրէն շարժւում էր թեթեւ կտաւին վրայ:

Այր ու կին վերակսեցին իրանց հին կեանքը:

Մուծծիօն անհետացաւ, որպէս թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չլինէր: Փարիօն եւ Վալէրիան համաձայնուել էին, որպէս երեւում էր, չարտասանել ոչ մի վանկ նրա մօտին, ոչ մի բան չիմանալ նրա հետագայ օրերից. նրա ճակատագիրը, սակայն, մնաց խորհրդաւոր բոլորի համար:

Մուծծիօն խկապէս անհետացաւ որպէս թէ նա խորասուզուած լինէր հողին տակ: Փարիօն, մէկ օր մտածեց, որ իր պարտականութիւնն էր ճշդապէս ասելու Վալէրիային թէ ի՞նչ պատահեց այն չարագուշակ գիշերը ... բայց Վալէրիան հաւանօրէն դուշակեց նրա նպատակը, եւ բռնեց չուռը, կէս փակելով աչքերը, որպէս թէ սպասելիս լինէր մի հարուածի ...:

Եւ Փարիօն նրան հասկացաւ, այդ հարուածը չհասցրեց նրան: Մէկ գեղեցիկ աշնանային օր, Փարիօն իր Չեչիլիայի նկարի վերջին հպումներն էր կատարում, Վալէրիան նստել էր դաշնամուրի մօտ, նրա մատները ըստ բաղդի

դեղնեցան ստեղնաշարի վրայ ... Յան-
կարծ, առանց իր գիտակցութեան ձեռ-
նքի տակից դուրս եկաւ առաջին ձայ-
նանիշը յաղթական սիրոյ երգին, որը
Մուծծիօն մի անգամ նուագել էր, եւ
հէնց այդ վայրկեանում, առաջին ան-
գամ իր ամուսնութիւնից ի վեր, նա
ինքն իրան մէջ զգաց արոփումը մի նոր
բարախող կեանքի ... :

Վալէրիան ցնցուեց, դադարեց ...
Այդ ի՞նչ էր նշանակում ... Կարո՞ղ էր
լինել որ ...

Այս բառերի վրայ ձեռագիրը վեր-
ջանում էր :

Թարգ. Պ. ՇէֆէրՋեԱՆ

Յ ա յ գ ա խ ո հ

Ես դեռ կ'ըզամ ըմբռնիմել կեանքի քախի՛ծն ուղիօրէն,
Քան թէ քովչա՛նքը աստղին եւ վայելքներն երկրնիւն.
Խենթի մը պէս զարհուրիլ մահուան խրո՛խտ նայուածքէն
Եւ միայնակ ու նրկուն՝ գիմել վշտի մ'համբոյրին :

Դժբախտ պարմա՛ն մ'անտեսուած, որ կը փալէ գլխիկոր,
Որ չէ կրցած դեռ երբեք բաժնել հրրնուանքն արցունքէն,
Դեռ կը փալե՛մ ... մըտածկոտ խեղճ մօր մը պէս սրգաւոր,
Մինչ տերեւնե՛րը գեղնած կ'իյնան վըրաս տխրօրէն :

Կ'իյնա՛ն, արդեօք ծառե՞րն ալ ունին ցաւեր բիրաւոր,
Զի կը յանձնեն հովերուն իրենց նիւղե՛րը խոնարհ.
Ի՛նչ, այս տերեւ՛ն ալ այրդեօք վշտի պատառ մ'է բոսոր,
Որ հառաչով մը կ'իյնայ փակտիս վըրայ դալկահար :

Կ'իյնա՛ն ... : Այսպէս ամէն ինչ տիեզերքին մէջ ունայն
վայրկեան մ'անգամ չի կրնար իր բարձրութեան մէջ հըր-
նուիլ .

Կարծես Անհունն աստղերէն պէտք էր իջնէր անպայման,
Եւ իր կարգին՝ Մարդուն պէս, աստուածօրէ՛ն տառապիլ :

Կ'իյնա՛ն ... : Մինչ ես, ա՛լ յոգնած իմ տատամսոտ գը-
նացքէն,

Կ'երթամ նըստիլ տխրութեամբ ժայռին վըրայ մօտակայ.
Մըտածումներ կը ծընին հիւծած հոգւոյս խորունկէն,
Մինչդեռ հեռուն, վերջալոյսն արձանացա՛ծ կը մընայ :